ד: מאימתי פרק ראשון תענית

ואמר ר' אליעזר הלכה כר"ג דאמר דאין שואלין עד שבעה וכו'. פירוש ואם אמרת הלכה כר' יהודה הא דקאמר במתני' רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה בי"ט האחרון של חג ומדמינן לעל שאלה להזכרה רבי יהושע היא דאמר משעת הנחתו אמר רבא אפילו תימא רבי אליעזר שאלה לחוד והזכרה לחוד: רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה כו': ורמינהו [6] עד מתי שואלין את הגשמים [6] ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח ר' מאיר אומר עד שיעבור ניסן אמר רב חסדא לא קשיא כאן לשאול כאן להזכיר מישאל שאיל ואזיל להזכיר ביו"ט הראשון פסיק אמר עולא הא דרב חסדא קשיא [7] כחומץ לשינים וכעשן לעינים ומה במקום שאינו שואל מזכיר במקום ששואל אינו דין שיהא מזכיר אלא אמר עולא תרי תנאי אליבא דר' יהודה רב יוסף אמר מאי עד שיעבור הפסח עד שיעבור שליח צבור ראשון היורד ביו"ט ראשון של פסח א"ל אביי שאלה ביו"ט מי איכא א"ל אין שואל מתורגמן וכי מתורגמן שואל דבר שאינו צריך לצבור אלא מחוורתא כדעולא רבה אמר מאי עד שיעבור הפסח עד שיעבור זמן שחיטת הפסח וכתחילתו כן סופו מה תחילתו מזכיר אע"פ שאינו שואל אף סופו מזכיר אע"פ שאינו שואל א"ל אביי בשלמא תחילתו מזכיר (3) הזכרה נמי ריצוי שאלה היא אלא סופו מאי ריצוי שאלה איכא אלא מחוורתא כדעולא [8]א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה א"ל ר' זירא לר' אסי ומי אמר רבי יוחנן הכי והתנן [9]בשלשה במרחשוון שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו [10]וא"ר אלעזר [11]הלכה כרבן גמליאל א"ל [12]גברא אגברא קא רמית איבעית אימא לא קשיא כאן לשאול כאן להזכיר והאמר ר' יוחנן במקום ששואל מזכיר ההוא להפסקה איתמר והאמר ר' יוחנן המתחיל להזכיר מתחיל לשאול פסק מלשאול פוסק מלהזכיר [13]הא לן הא להו מאי שנא לדידן דאית לן פירי בדברא לדידהו נמי אית להו עולי רגלים כי קא"ר יוחנן בזמן שאין בית המקדש קיים השתא דאתית להכי הא והא לדידהו ולא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים [14]כאן בזמן שאין בית המקדש קיים ואנן דאית לן תרי זימי היכי עבדינן אמר רב מתחיל במוספין ופוסק במנחה ערבית ושחרית וחוזר במוספין אמר להו שמואל פוקו ואמרו ליה לאבא אחר שעשיתו קודש תעשהו חול אלא אמר שמואל מתחיל במוספין ובמנחה ופוסק ערבית ושחרית וחוזר ומתחיל במוספין

רבא

למחר במוספין פוסק השאלה בתפלת מנחה של ערב יו"ט הראשון והזכרה שיכול להזכיר ביום טוב מזכיר עד תפלת מוסף של יום טוב הראשון: **כתחילתו.** שהוא מזכיר תחלה ביום טוב אחרון של חג ואינו שואל עד למחר החג [15] כך כסופו אינו שואל במנחה ערב יו"ט הראשון ומזכיר עד מוסף של יו"ט הראשון והכא ליכא למיפרך שאלה ביו"ט מי איכא: **דהזכרה נמי צורך שאלה היא.** שמרלה תמילה לפי שא"א לו לשאול ביו"ט ובין דאיכא שאלה אצמריה מזכיר הוא לגלויי בעלמא: **אכל סופו.** למה הוא מזכיר הואיל ואינו צריך לשאול מכאן ואילך הא כיון דאפסקה מתמול גלית אדעתך דלא ניחא לך בהו ואמאי מזכיר: **הלכה כרבי יהודה.** דאמר העובר לפני התיבה וכו': **מי אמר רבי יוחנן הכי.** דהלכה כרבי יהודה דמזכיר ביו"ט המחרון: **כשלשה במרחשון.** הכי קיים להו דהוה זמן גשמים כו': **הלכה כרבן גמליאל.** דאינו שואל עד שבעה במרחשון. וקא ס"ד דבמקום שהוא שואל מזכיר עד דמשני לקמן: **לאן לשאול.** כשבעה במרחשון: **לאן להזכיר.** מיו"ט האחרון וכ' יוחנן אית ליה דרבי אלעזר: **והא א"ר יוחנן במקום ששואל מזכיר.** (1) במקום שאינו שואל אינו מזכיר והיכי א"ל יוחנן דהלכה כר' יהודה דאמר הא ליכא שאלה לאין אומר ברכת השנים ביו"ט: **להפסקה איתמר.** דכשהוא מפסיק בשאלה בערב הפסח פוסק נמי להזכרה דהכי משמע במקום ששואל מזכיר: **והא תרוייהו איתמר.** התחלה והפסקה: **יתחיל לשאול.** דהיינו בתו שיכול לשאול: **פסק מלשאול.** בערב הפסח פוסק מלהזכיר. אלמא לא סבירא ליה לרבי יהודה והיכי אמר הלכה כמותו: **הא לן והא להו.** לבני בבל שיש לנו תבואה ופירות בשדה כל תשרי אין מזכירין עד שבעה במרחשון ושם שואלים כדאמר רבי יוחנן מתחיל להזכיר מתחיל לשאול: **והא להו.** בני ארץ ישראל דקולרין בניסן ואוספין בתשרי מזכירין בי"ט המחרון כרבי יהודה דאמר רב אסי אמר רבי יוחנן: **אית להו עולי רגלים.** ואם ירדו להן גשמים קשה להן בחזירתן: **אלא כי א"ר יוחנן.** הלכה כר' יהודה דמזכיר מיו"ט האחרון כו' בזמן שאין בהמ"ק קיים וליכא עולי רגלים מזכיר: **לאן בזמן שבית המקדש קיים.** דליכא עולי רגלים אינו מזכיר עד ז' במרחשון: **לאן דאית לן תרי זימי.** שני ימים טובים אחרונים שמיני אסרו חג ושביעי אסרו חג שמיני לרבי יהודה דאמר מיו"ט האחרון בלילה מהן מזכיר: **מתחיל במוסף.** של שמיני אסרו חג שביעי דשמא ביו"ט האחרון הוא: **ופוסק במנחה.** שמא שביעי חול הוא ואין זמן הזכרה עד מוסף של מחר: **ופוסק נמי בערבית ושחרית.** של תשיעי אסרו חג שמיני: **לאחר שעשיתו קודש.** לשמיני אסרו חג שבשבת בו גזרות גשמים לרבי יהודה מיו"ט האחרון: **תעשהו חול.** בתמיה. שמאסרו חג שמיני: **ופוסק ערבית ושחרית.** דלאו היינו תפלה של אותו היום:

רבא

א) הכי גרסינן **ואיכא דאמרי לימא ר' יהושע היא אפי' תימא רבי אליעזר כו'.** ולא גרסינן שבבוה שאלה לחוד והזכרה לחוד דהא לא משמע מתני': **עד אימתי שואלין את הגשמים.** בסוף ימות הגשמים: **עד שיעבור הפסח.** דאמרינן כל תולו של מועד ותן טל ומטר: **עד שילא ניסן.** וכדמפיק טעמא במתני': הכי גרסינן **אמר רב חסדא כאן לשאול כאן להזכיר מישאל שאיל ואזיל והזכרה ביו"ט ראשון פוסק.** לשאול שואל והולך עד שיעבור הפסח כדקתני עד מתי שואלין כו' להזכיר אינו מזכיר אלא בתפלת יולר של יו"ט ראשון: **במקום שאינו שואל.** ביו"ט האחרון של חג שאינו מתפלל תפלתו תפלת חול דאין שאלה אלא בברכת השנים: **מזכיר.** גזירות גשמים כדאמר רבי יהודה האחרון מזכיר: **במקום שהוא שואל.** בחולו של מועד של פסח: **תרי תנאי.** חד אמר עד שיעבור הפסח שואלין כל שכן שמזכירין וחד אמר שאלה עד הפסח והזכרה שיכול להזכיר ביו"ט מזכיר ביו"ט הראשון של פסח בתפלת יולר וכמוספין פוסק: **רב יוסף אמר.** אמי דקתני עד אימתי שואלין עד שיעבור כו' ה"ק עד שיעבור שליח צבור כו' והיינו כאידך דרבי יהודה דאמרי' דאמר הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר: **שאלה ביו"ט מי איכא.** וכי מתפלל הוא תפלת חול שאתה אומר עד שיעבור הפסח דהיינו (3) זמן שליח צבור של תפלת יו"ט הראשון של פסח: **אמר ליה אין שאלה דמתורגמן.** בדרשה שהוא דורש אומר ברכת שאלה לבדה: **דבר שאינו צריך לצבור.** דהיינו דזמן הפסקה הוא לאו אומת מרעא למישאל בצבור דבר שאינו צריך: **עד שיעבור זמן שחיטת פסח.** (4) חצות יום דארבעה עשר עד שיעבור חצות דהיינו כל תפלת יולר. ואשמעינן ר' יהודה דבמנחה דערבי פסחים אע"ג דמצלינן תפלת חול מספיקינן ולא יאמר ותן טל ומטר ואע"ג דמדכרינן עד

ב) הכי גרסינן **ואיכא דאמרי לימא ר' יהושע היא אפי' תימא רבי אליעזר כו'.** ולא גרסינן שבבוה שאלה לחוד והזכרה לחוד דהא לא משמע מתני': **עד אימתי שואלין את הגשמים.** בסוף ימות הגשמים: **עד שיעבור הפסח.** דאמרינן כל תולו של מועד ותן טל ומטר: **עד שילא ניסן.** וכדמפיק טעמא במתני': הכי גרסינן **אמר רב חסדא כאן לשאול כאן להזכיר מישאל שאיל ואזיל והזכרה ביו"ט ראשון פוסק.** לשאול שואל והולך עד שיעבור הפסח כדקתני עד מתי שואלין כו' להזכיר אינו מזכיר אלא בתפלת יולר של יו"ט ראשון: **במקום שאינו שואל.** ביו"ט האחרון של חג שאינו מתפלל תפלתו תפלת חול דאין שאלה אלא בברכת השנים: **מזכיר.** גזירות גשמים כדאמר רבי יהודה האחרון מזכיר: **במקום שהוא שואל.** בחולו של מועד של פסח: **תרי תנאי.** חד אמר עד שיעבור הפסח דהיינו זמן שחיטת הפסח ומזכירין וחד אמר שאלה עד הפסח והזכרה שיכול להזכיר ביו"ט מזכיר ביו"ט הראשון של פסח בתפלת יולר וכמוספין פוסק: **רב יוסף אמר.** אמי דקתני עד אימתי שואלין עד שיעבור כו' ה"ק עד שיעבור שליח צבור כו' והיינו כאידך דרבי יהודה דאמרי' דאמר הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר: **שאלה ביו"ט מי איכא.** וכי מתפלל הוא תפלת חול שאתה אומר עד שיעבור הפסח דהיינו (3) זמן שליח צבור של תפלת יו"ט הראשון של פסח: **אמר ליה אין שאלה דמתורגמן.** בדרשה שהוא דורש אומר ברכת שאלה לבדה: **דבר שאינו צריך לצבור.** דהיינו דזמן הפסקה הוא לאו אומת מרעא למישאל בצבור דבר שאינו צריך: **עד שיעבור זמן שחיטת פסח.** (4) חצות יום דארבעה עשר עד שיעבור חצות דהיינו כל תפלת יולר. ואשמעינן ר' יהודה דבמנחה דערבי פסחים אע"ג דמצלינן תפלת חול מספיקינן ולא יאמר ותן טל ומטר ואע"ג דמדכרינן עד

ג) ני' הרא"ש ס"ל יוסי בר מנינא הלכה כו', **ד)** [לקמן י. וס"ג], **ה)** [ס"ס (1)] [עי' תוספות יומא יג. ד"ה הלכה], **ו)** [ר"ה מג: קהדרין כה.], **ז)** [ר"ה מג: קהדרין כה.], **ח)** [ר"ה מג: מולין נב:], **ט)** [ברכות ה: מד. שבת ט: סוכה לו. מח. יומא כא.] כילה. יד: קידושין כט: [ר"ה מ. קו. ב"מ קמז.], **י)** [שיך לע"ז].

תורה אור השלם

1. כחומץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחיו: משלי י כו

הגהות הב"ח

(ה) נבו"א ומתיעלו עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שיגא ניסן רבי יהודה אומר מו': **(ב)** שם בשלמא תחלתו מזכיר דהזכרה נמי ריצוי: **(ג)** רש"י ד"ה שאלה כו' שיעבור הפסח דהיינו עד שיעבור זמן תפלת שליח צבור: **(ד)** ד"ה עד שיעבור זמן שחיטת פסח עד שיעבור תלת יום ד"ה דהיינו כל זמן תפלה יולר כו' עד למחר כמוספין ל"א פוסק השאלה בתפלת ערבית של ערב יו"ט: **(ה)** ד"ה בתחילתו כו' למחר בתפ' הסמ"ד ותפ"ב מה"ד כך כסופו אינו שואל בלילי יו"ט: **(ו)** ד"ה והא אמר כו' מזכיר הא במקום: **(ז)** תוס' ד"ה הא לן פי' לגני בבל אין מזכירין עד שבעה במרחשון ולא תחיל להו פירי בדברא בתחיל לשאול והא להו פי' לבני א"י ליכא תפלת דהא יכולים כו' כלל"ל וד"ה והא להו נמחק:

גליון הש"ס

גמ' **כאן** בזמן שאין בית המקדש קיים. עי' יומא דף יג ע"א תוס' ד"ה הלכה:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הא לן פי' לגני בבל אין שואלין עד שבעה. כלל"ל ועמ"ש רבינו בא"ח ריש סימן קי"ד:

רבינו גרשום

אמר רבא **[אפילו תימא]** ר' אליעזר היא. דאמר הזכרה ביו"ט הראשון, ולא מצי למישאל ביה שהרי אין מתפלל אתה חונן. דראשון מזכיר. הו"ד שואל. ר"י אמר עד שיעבור הפסח. והיכי אמר במתני' שאינו שואל אלא עד יום ראשון של פסח. **כאן לשאול כאן להזכיר.** הא דאמר ר' יהודה במתניתין הראשון מזכיר ביו"ט ראשון של פסח, היינו להזכיר, אבל לשאול יכול לשאל עד שיעבור הפסח. במקום שאינו שואל מזכיר. שהרי מתחיל להזכיר בחג ואינו שואל עד ששים בתקופה. מקום שהוא שואל, דקאמרת דשואל עד שיעבור הפסח, על אחת כמה וכמה שיזכיר. (ומתר"ן)

רבינו חננאל

כיסקא, ר' יהודה אומר ר' נבור לפני התיבה. ורמינן עליה, עד מתי שואלין את הגשמים, ר' יהודה אומר עד שיעבר הפסח. ומשני רב ר' אדא, פוסק מלהזכיר מיום ראשון של פסח ושואל עד שיעבר הפסח. וחזר כחומץ לשנים (וכעשן) שמקהה לשנים, (וכעשן לעינים). ונ שני עולא הרי תנאי ואליבא ר' יהודה. ורב יוסף אמר כ"ן. ואקשינן ושאלה ביום ט"ב מי איכא, ופריק אין שואל מתורגמן. ומדלא דחי ל"ל ואמר מי איכא תורגמן ב"לותא. שמעינן מינה דבי ר"א הוו מוקמי מתורגמן ל"שאל מילתא דהוה צריכא לו"ר. ליפיך אמר אישאר לו הוא לשאל בערבית וכ"חרית של יום טוב, יהי רצון מ"פניך ה' אלהינו שתתן טל וגשר על פני האדמה. רבה **אמר מאי עד שיעבור הפסח עד שיעבור זמן שחיטת הפסח.** מי שואלין את הגשמים עד ערב הפסח זמן ש"חיטת הפסח ופוסק, ומזכיר בבנחה, ואע"פ שפוסק מי שאל עדיין מזכיר לילי חמישה עשר ושחרית ביום טוב: ופוסק, נמצא מזכיר מאחרי שפסק מלשאל בר"חילתו, מה תחילתו מזכיר אע"פ שאינו [שואל], כן בסו"ף, **דהה** לה אביי, בשלמא תחילתו מזכיר כי הוא ריצוי לשאלה, כלומר לרבא עוד צריך לשאל, אלא סו"פא הזכרה כלא שאלה למה כו' אלא מחוורתא כדעולא, דא"ד' תרי תנאי אליבא ד' יהו"ד. א"ר אסי א"ר יוחנן **הלכה כר' יהודה.** דקתני הע"בר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר. פירוש שליח ציבור המתפלל מוסף הוא מזכיר מורי"ד הגשם, ומזכיר והולך עד יום טוב הראשון של פסח בתפלת שחרית, ו[אחר כך ו]פוסק. ואקשינן. איני דהו"כתא כר' יהודה, והאמר ר' אלעזר הילכתא כרבן גמליאל דתני בשבעה במרחשון שואלין את הגשמים. ושינן, רבי אליעזר קא רמית ארי יוחנן. איבעי תיבא הלכה כר' יהודה מלהזכיר, כלומר מזכירין מיום טוב (הראשון) [האחרון] של (פסח) [חג], והילכתא כרבן גמליאל לשאל, שאין שואלין את הגשמים ואין אומרים ותן של ומטר אלא בשבעה במרחשון, **ונדחת** זו, דהא בהדיא לית ליה לר' יוחנן הפסקה בין הזכרה לשאלה, דאמ' ר' יוחנן המתחיל להזכיר ישאר פסק מלשאל יפסיק למלהזכיר. אלא לא קשיא, הא דר' יוחנן לבני ארץ ישראל, והא דאמר רבי אלעזר עד שבעה במרחשון לבני בבל, משום דאית להו פירא בדברא והמטר מפסיקים. ואקשינן בני ארץ ישראל נמי יש להם עולי רגלים, ואם ישאר מיום טוב (הראשון) [האחרון] של [חג] ירד המטר נמצא המטר מעכבן בחזירתן. ואוקימנא בזמן הזה דליכא בית המקדש.

כדאמ' ר' יהודה במתניתין, הראשון [מזכיר האחרון] אינו מזכיר, והו"ד לשאלה. שאלה ביו"ט מי איכא. דקאמרת דקאמר ר' יהודה ביו"ט ראשון שואל, והא אינו מתפלל אתה חונן, והיאך אמר שאלה בברכת השנים. שואל במתורגמן. המתורגמן המתרגם דרשה ביו"ט של פסח אומר שאלה בדרשה. **דבר שאינו צריך לצבור.** כלומר שאין הצבור שואלין בתפלתן, היאך ישאל המתורגמן. **אלא [מחוורתא] כדעולא.** דלא תריץ ליה עד שיעבור ש"ק, אלא לאחר הפסח ממש. **עד שיעבור זמן שחיטת פסח.** דהיינו ד"ה, אבל כר"י הראשוני אינו שואל, והאי דקאמר ר' יהודה במתניתין עד יו"ט הראשון, היינו להזכרה ולא לשאלה. **מה תחלתו מזכיר אע"פ שאינו שואל.** שמ"כיר בחג ואינו שואל עד ששים בתקופה. **אף סופו מזכיר.** עד יום ראשון, ואינו שואל אלא עד י"ד. **דהזכרה נמי ריצוי שאלה היא.** כלומר, להכי מזכיר בחג הואיל ועתיד לשאול בששים בתקופה שלפניו. **מאי ריצוי שאלה איכא.** והא [8]עדיין הוא עתיד לשאול. אלא מכיון שפסק מלשאול שוב אינו מזכיר. אלא כדעולא תריץ עד שיעבור הפסח ממש. והא דאמר ר' אלעזר הלכה כר"ג היינו עד יום ראשון של פסח, [9]היינו להזכרה ולא לשאלה. **הלכה כר' יהודה.** דאמר מזכיר ביום אחרון של חג. הו"ד לשאלה. **כאן לשאול כאן להזכיר.** הא דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה היינו להזכרה, שמתחיל להזכיר בחג. והא דאמר ר' אלעזר הלכה כר"ג היינו לשאל"ה. **והאמר ר' יוחנן במקום שהוא שואל מזכיר.** אלמא הא דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה היינו בין להזכיר, דכי הדדי נינהו, וקשיא הלכתא אהלכתא. **ההוא להפסקה.** כלומר, הא דאמר מקום שהוא שואל הוא מזכיר היינו להפסקה, כלומר, שפוסק מלשאול ומלהזכיר ביום ראשון של פסח, אבל להתחלה מתחיל בחג ושואל בשבעה במרחשון. **הא לן והא להו.** הא דאמר הלכה כר"ג דאינו שואל עד שבעה במרחשון, והא דאמר הלכה כר' יהודה דבחג מזכיר ושואל, לן בא"י דלית לן פירי בדברא. **אית להו עולי רגלים.** ואם יורדין בשמים בג' [3] אינן יכולין לחזור מפני הגשמים. כי קאמר ר' יוחנן. הלכה כר' יהודה דשואל ומזכיר בחג, בזמן שאין בית המקדש קיים דליכא עולי רגלים, והא דאמר הלכה כר"ג בזמן שביהמ"ק קיים, ובו' במרחשון בבר חזרו. **ואנו ראית לן תרי זימי.** הא אחר מהן חול הוא, ובאיזה יום יתחיל לשאול. מתחיל במוספין. של יום ראשון מימים האחרונים, ופוסק במנחה דשבא חול הוא, וערבית ושחרית מיום האחרון למר. לאחר שעשיתו קדש. ששאלה בפוסף. אלמא דקדש הוא, תעשהו חול, שאין אתה מזכיר במנחה. **ופוסק ערבית.** שחרית היא הכנסה דיום אחרון. ושחרית, ושואל במוסף דקדש הוא, ואמר דאחרון שואל.

[ו] [ר"ה מג: מולין נב:], **ז)** [ר"ה מג: מולין נב:], **ח)** [ברכות ה: מד. שבת ט: סוכה לו. מח. יומא כא.] כילה. יד: קידושין כט: [ר"ה מ. קו. ב"מ קמז.], **ט)** [שיך לע"ז].

[ו] [ר"ה מג: מולין נב:], **ז)** [ר"ה מג: מולין נב:], **ח)** [ברכות ה: מד. שבת ט: סוכה לו. מח. יומא כא.] כילה. יד: קידושין כט: [ר"ה מ. קו. ב"מ קמז.], **ט)** [שיך לע"ז].